

OLIV TA'LIMDA ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA VA MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH XUSUSIDA

Dotsent, Salimova Iroda Nazarbayevna, dotsent Aripova Nasiba Atxamovna
Toshkent arxitektura qurilish universiteti, O'zbekiston

E-mail: Irodasalimova829@gmail.com, aripovanasiba1976@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada pedagogik texnologiya va interfaol o'qitish jarayonining mazmun - mohiyati, pedagogik texnologiya doirasidagi yondoshuvlar haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: texnologiya, mustaqil ta'lim, innovatsiya, yondashuv, an'anaviy va faol o'qitish, axborot

Аннотация: В статье рассматривается педагогическая технология, подходы педагогической технологии и значимость процесса интерактивного обучения.

Ключевые слова: технологии, самостоятельное обучение, инновации, подход, традиционное и активное обучение, информация

Abstract: This article deals with pedagogical technologies, approaches and significance of pedagogical technologies in the process of interactive teaching.

Key words: technology, independent learning, innovation, approach, traditional and active learning, information

Bugungi kunda ta'lim sohasida pedagogik texnologiyalar, interfaol o'qitish usullari kabi tushunchalardan keng foydalanib kelamiz. Ko'p pedagoglarimiz ushbu tushunchalarning mazmun - mohiyatini to'liq anglamaydilar va pedagogik texnologiya deganda faqat interfaol usullarni qo'llashni tushunadilar. Ushbu masalaga oydinlik kiritish maqsadida pedagogik texnologiya va interfaol o'qitish jarayonining mazmun - mohiyatini ochib bermoqchimiz.

«Texnologiya» so'zi pedagogikaga ishlab chiqarish sohasidan kirib kelgan. Bizga ma'lumki, har qanday texnologiya yakuniy natijaga qaratilgan bo'lib, bu natijani oldindan rejalashtiradi va bosqichma - bosqich amalga oshiradi. Eng muhimi shundaki, har qanday texnologiyada yakuniy natija kafolatlanadi.

Pedagogik texnologiya deganda oldindan loyihalashtirilgan va yakuniy natijani kafotlatlaydigan ta'lim va tarbiya jarayoni tushuniladi. Demak, pedagogik texnologiyani amalga oshirishdan avval o'quv maqsadlarini aniq belgilash zarurdir. O'qituvchi dars natijasini oldindan ko'z oldiga keltirishi lozim.

Pedagogik texnologiya doirasida ikki hil yondoshuvni ajratishimiz mumkin: texnologik va jarayonli.

Texnologik yondoshuvning maqsadi – talabalarga bilim berish, ularning ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdir. Bu yondoshuvda o'quv maqsadini aniq va to'g'ri belgilash muhim hisoblanadi.

Jarayonli yondoshuvning maqsadi esa – talabalar tanqidiy tafakkurini, ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Bu yondoshuvda jarayon maqsadga ko'ra muhim hisoblanadi. Aynan jarayonli yondoshuvda interfaol usullardan foydalaniladi. Chunki interfaol o'qitish usullarining aksariyati talabalarga yangi bilim bermaydi. Bu usullar o'quvchi va talabalarda mavjud bo'lgan bilimlarni faollashtiradi, umumlashtiradi, analiz, sintez qilishga o'rgatadi. Interfaol usullar talabalarni mustaqil fikrlashga o'rgatishning asosiy mexanizmi hisoblanadi. Shuning uchun “Sinkveyn”, “Klaster”, “Nilufar guli”, “Venn diagrammasi” va boshqa interfaol usullar asosida bajarilgan topshiriqlar baholanmaydi, talabalar rag'batlantiriladi, har qanday fikrlar qabul qilinadi (bu fikrlar o'qituvchining nuqtai nazaridan noto'g'ri bo'lsa ham). Interfaol o'qitish usullarini yaxshiroq anglashimiz uchun, ularni an'anaviy va faol o'qitish usullari bilan taqqoslaymiz: An'anaviy o'qitishda o'qituvchi faol ishtirok etib, o'quvchilarga faqat axborotni yetkazib beradi. Bunda axborot bir tomonlama uzatiladi.

O'quv jarayoni sifatini oshirishda mustaqil ta'limning roli so'zsiz katta. Pedagogdan tayyor ma'lumot olgandan ko'ra mustaqil faoliyat jarayonida olgan bilimni o'zlashtirish nisbatan ancha yaxshi natija beradi. Hozirgi davrda ta'lim tizimi oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarish, talabalarning mustaqil ravishda o'quv materiallarini o'zlashtirishi, ularning kasbiy o'sishini rag'batlantirish, ularda ijodiy faollikni tarbiyalashda pedagoglarning mas'uliyatini oshirish zarur. Talaba va pedagog mustaqil ta'lim ularning manfaati uchun olib borilishini tushunishi kerak. Talaba bajarayotgan mustaqil ish pedagogi uchun emas, balki o'zi uchun, uning kelajakdagi muvaffaqiyatini ta'minlashining asosiy omili ekanligini tushunishi kerak.

Mustaqil ta'limni faollashtirmasdan oliy ta'limda talabalarni samarali o'qitishni ko'z oldimizga keltirish qiyin.

Hozirgi davr mutaxassisidan yuqori darajadagi tayyorgarlik, mustaqil ravishda qarorlar qabul qila olish, belgilangan vazifalarni bajarish uchun ko'p ma'lumotlar orasidan kerakligini tanlab olish va bu ma'lumotlarni qayta ishlay olish talab qilinadi. Hozirgi zamon talabiga javob bera oladigan mutaxassislar tayyorlash uchun o'quv jarayonini tashkil etishni jiddiy ravishda o'zgartirish kerak, ya'ni auditoriya soati, passiv ma'ruza mashg'ulotlar ulushini kamaytirish hisobiga talabalarning mustaqil ishlari salmog'ini oshirish zarur.

Talabalarning ta'lim olishda an'anaviy o'qitish usulidan mustaqil faoliyatiga katta e'tibor berib borish asosiy yetakchi g'oyadir. Mustaqil ta'lim talabalarga bilim berishda bu talabani o'z holiga tashlab qo'yish emas, balki pedagog tomonidan muntazam boshqariladigan talabalarning mustaqil faoliyatidir. Shuni esdan chiqarish kerakki, har bir pedagog faqatgina o'zining fanini asosiy deb hisoblamasdan, talabani mustaqil ta'limga ajratilgan vaqti o'quv rejadagi barcha fanlar uchun ajratilganligini esdan chiqarish kerak, aks holda talabalarga keragidan ortiq berilgan vazifa mustaqil ta'limdan kuzatilgan ijobiy natija o'rniga, aksincha salbiy natijaga olib kelishi mumkin.

Talabalarning mustaqil ta'limidan asosiy maqsadlar quyidagilardan iboratdir:

- yangi bilim olish usullarini egallash, jarayonlarni mustaqil tahlil qila olish;
- auditoriyadagi mashg'ulotlarda olgan bilimlarini mustahkamlash, chuqurlashtirish, kengaytirish va tartibga solish;
- me'yoriy-huquqiy aktlar, ma'lumotlar va maxsus adabiyotlar bilan ishlashni o'rganish;
- o'quv materiallarini mustaqil o'rganish;
- faolligi, bilim orttirishi, ijodiy tashabbusi, mas'uliyati va tartibligini rivojlantirish;
- olgan bilimlarini amaliyotda qo'llay olishni shakllantirish;
- mustaqil fikr yuritish, o'z-o'zini o'stirish, o'zining rejasini amalga oshirishni shakllantirish;
- tadqiqot qila olish qobiliyatini rivojlantirish.

Albatta, talabalarning mustaqil bilim olishini yo'lga qo'yish natijasida dars jarayoni samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini ko'tarish o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri hisoblanib, uning ta'lim berish jarayonini to'g'ri tashkil eta olishiga bog'liqdir.

Talabalarning o'quv malakalari o'quv materiallari bilan mustaqil ishlash jarayonida hosil bo'ladi. Boshqacha aytganda, o'quv malakalari o'quv materialini qabul qilish, qayta ishlash, uning muhim jihatlari ajratish, yangi o'zlashtirgan bilimlarni avvalgilari bilan bog'lash, o'quv bilimlarini umumlashtirish, takrorlash va ularni amalda tadbiq qilgan holda masalalar hal qilishda egallanadi. Shunday qilib, o'quv malakalari talabalarning ta'lim jarayonidagi barcha o'quv-bilish faoliyatlari bilan bog'liqdir.

O'quv jarayoni davomida ma'ruza mashg'ulotlarini o'tishda ko'pgina pedagoglarimiz "Qanday metoddan foydalanish mumkin?" degan muammoga duch kelishadi. Ko'p hollarda bu muammo ma'ruza metodidan foydalangan holda yechiladi. Dars jarayonida ta'lim metodlarini tanlash mavzuning mazmuniga bog'liq bo'ladi va o'ziga xos mazmunini bayon qilish texnologiyasi tanlanadi, bunda talabalarning psixologik tayyorgarliklari, bilimlarni o'zlashtirish va fikrlash darajalari, har xil ta'lim bosqichi uchun mos metodlari hisobga olinadi.

O'qitishning faol usullarida ham o'qituvchi mashg'ulotning markazida bo'lib, axborotni yetkazib beruvchi yagona manba hisoblanadi. Lekin o'quvchilar passiv tinglovchilardan faol tinglovchilarga aylanadi. Ular savollar berishi, o'z fikrlarini bildirishlari mumkin. O'qitishning interfaol usullarida esa o'qituvchining roli keskin o'zgaradi – endi o'qituvchi darsning markaziy

figurasidan darsning tashkilotchisiga aylanadi, darsning umumiy yo'nalishini belgilaydi (oldindan kerak bo'lgan topshiriqlarni tayyorlaydi, guruhlar ishini tashkil etish bo'yicha savollar va mavzularni tanlaydi), vaqtni nazorta qiladi, maslahat beradi, murakkab terminlarni tushuntirib beradi. O'quvchilarda esa axborotning qo'shimcha manbalari paydo bo'ladi – kitoblar, lug'atlar, entsiklopediyalar, kompyuter dasturlari va boshqalar. Bundan tashqari, o'quvchilarning ijtimoiy tajribalari ortadi – ular bir-birlari bilan muloqotga kirishadilar, berilgan topshiriqlarni hamkorlikda bajarishga o'rganadilar, bir birlarini fikrlarini tinglash va hurmat qilishga odatlanadilar.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etishda interfaol texnologiyalardan foydalanish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Т., 2000.
2. Фарберман Б. Илғор педагогик технологиялар. -Т.: Фан. 2000.
3. Голиш Л.В., Файзуллаева Д.М. Педагогик технологияларни лойиҳалаштириш ва режалаштириш: Ўқув услубий қўлланма/ Инновацион таълим технологияси серияси. – Т.: “Иқтисодиёт” 2012
4. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагогик-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). Тошкент: Истеъдод, 2008.
5. Мажитова Ш. Инновационные педагогические технологии используемые в подготовке будущих учителей// Халқ таълими. -Тошкент, 2016.
6. N.A.Aripova “Preparing students for independent educational activities in credit-modular system” Journal of hunan university (natural sciences) vol. 48. no.11. november 2021 скопус журнал.
7. N.A.Aripova «Innovative methods of teaching architectural Disciplines» Global Advanced Research Journal of Educational Research and Review (ISSN: 2315-5132) Vol. 6(5) pp. 059-061, November, 2017 инпафактор журнал.